

YEŞİL YOL KAVRAMI, FONKSİYONLARI VE ÖNEMİ

Banu Çiçek KURDOĞLU
KTÜ Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 61080 TRABZON

Geliş Tarihi: 12.07.2002

Özet: Dünyamızı ciddi şekilde tehdit eden çevre sorunları, özellikle kırsal alanlarda ve bozulmamış doğal kaynaklar üzerinde kalkınma olgusuna paralel olarak tahribatını her geçen gün arttırmaktadır. Doğal kaynaklar üzerindeki bu baskılar sürerken öte yandan bu kaynakları korumak için de çeşitli çalışmalar yapılmakta ve kaynakların sürdürülebilirliği üzerine projeler üretilmektedir. Bu çalışmalar salt korumaya yönelik olabildiği gibi, özellikle kent insanının ruhsal ve bedensel olarak rahatlamasına, başka bir deyişle kullanımına yönelik bir yapı da kazanabilmektedir. Günümüzde batı ülkeleri kentlerinde açık alanların yitirilmemesi, ekolojik dengelerin korunabilmesi, yaşanabilir çevre oluşturulması amacıyla yeşil yol planlamasına yönelik başarılı örnekler görmek olasıdır. Yeşil yol; akarsu boyları, sırtlar ya da vadiler gibi doğal koridorları, demiryolu güzergahları boyunca rekreasyon amaçlı kullanıma dönüştürülmüş kanal, manzara yollarını, ya da parkları, doğal rezerv alanları, kültürel özellikleri ve tarihi yerleşimleri birbirine bağlayan çizgisel koridorlardır. Bu çalışmada, yeşil yollar tanıtarak, amaçları ve fonksiyonları açıklanmış, ekolojik planlama açısından önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Yol, Rekreasyon Planlama, Doğa Koruma, Korunan Alan

THE CONCEPT OF GREENWAY, ITS FUNCTIONS AND IMPORTANCE

Abstract: Environmental problems threatening our world seriously have been increasing their destruction day by day, especially in rural areas and on undamaged natural resources in parallel with development process. While these pressures on natural resources are going on, various studies, on the other hand, are being done in order to conserve these resources, and projects are being produced on the permanent conservability of resources. These studies may help not only conservation, but also especially the psychological and physical relaxation of the urban man, in other words, they may also have an aspect of usage. Nowadays, it is possible to see some successful examples of greenway planning intended not to waste the open areas in the cities of western countries, to protect the ecological balances and create a livable environment. Greenway is the natural corridors, such as river banks, ridges or valleys, and linear corridors joining the canals along railway routes used for recreational purpose, scenic roads or parkways, as well as areas of natural reserve, cultural characteristics and historical places. In this study, greenways was defined, and while their aims and functions are being explained, their importance was emphasized from the aspect of ecological planning.

Key Words: Greenway, Recreation Planning, Nature Protection, Protected Areas

1. GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler, nüfus artışı ve kentleşmenin ortak baskısı ile oluşan ve artık dünyamızı ciddi şekilde tehdit eden çevre sorunları, özellikle kırsal alanlarda ve bozulmamış doğal kaynaklar üzerinde kalkınma olgusuna paralel olarak tahribatını her geçen gün arttırmaktadır. Doğal kaynaklar üzerindeki bu baskılar sürerken öte yandan bu kaynakları korumak için de çeşitli çalışmalar yapılmakta ve kaynakların sürdürülebilirliği üzerine projeler üretilmektedir. Bu çalışmalar salt korumaya yönelik olabildiği gibi, özellikle kent insanının ruhsal ve bedensel olarak rahatlamasına, başka bir deyişle kullanımına yönelik bir yapı da kazanabilmektedir.

Kentlerde yaşam kalitesi; eğitim ve iş olanaklarına, karşılanabilir konut ve ulaşımın yeterliliğine, yaşamı sürdüren ve destekleyen çevreye ve estetik nitelikleri baskın bir kent peyzajına bağlıdır. Sorunların çözümü, sosyal, ekonomik, ekolojik, kültürel kriterlerin ele alındığı entegre gelişme planlarının uygulanmasıyla mümkün olabilir. Kentsel sorunlar kentten kente ve ülkeden ülkeye değişebilmesine karşın pek çok ortak özellikleri vardır. Bu nedenle bir kentte ya da ülkede geliştirilen başarılı modelleri uygulamak, yenilerini geliştirmek konuyla ilgili yerel yönetimlerin, üniversite ve eğitim kurumlarının, gönüllü kuruluşların ve halkın katılımıyla gerçekleştirilebilir (1).

Günümüzde batı ülkeleri kentlerinde açık alanların yitirilmemesi, ekolojik dengelerin korunabilmesi, yaşanabilir çevre oluşturulması amacıyla yeşil yol planlamasına yönelik başarılı örnekler görmek olasıdır. Yeşil yollar çevre kalitesini yükseltmek ve açık hava rekreasyonu için seçenekler sunabilmek amacıyla korunmuş çizgisel koridorlardır (1).

Yeşil kuşak kavramı ilk kez Ebenezer Howard'ın sanayileşmiş kentlerde gelişigüzel yapılaşmış çevreler için kırsal yaşam ile kent yaşamını birarada tasarlayan bahçekent örneği ile ortaya çıkmıştır. Bu modelde konut kullanımları kentin çekirdeğinde, sanayi ve alışveriş alanları ise kentin çevresinde yer almaktaydı. Kentin gelişimini sınırlamak, rekreasyon gereksinmelerini karşılamak, tarım alanlarına yer verebilmek amacıyla kent çevresinde yeşil kuşak önerilmekteydi (1).

Frederick Law Olmsted, 1860'lı yıllarda, daha sonra yeşil yol olarak adlandırılacak olan kavramı öne süren önemli bir peyzaj mimarıdır. Olmsted, park yol (parkway) fikrini ilk olarak ortaya atan kişidir. Bu kavram, parkları birbirine bağlayan aynı zamanda manzara açısından özgün ve değerli alanlara da bağlantı kuran yolları ifade etmektedir. Olmsted'in bilinen en önemli yeşil yolu Boston'daki "Emerald Necklace" dir. Bu alan Franklin Park ile Muddy Nehri arasında 4.5 millik bir yay çizmektir. Daha sonra 19. yüzyılın sonlarına doğru, bu kavram diğer tasarımcıların da desteklemesiyle gelişmiştir. Amerikan şehirleri, yoğun nüfus ile mücadele içindeyken endüstriyel gelişmeden sonra ortaya çıkan göçe ve olumsuz etkilerine karşı çözüm aramışlardır. Tıkanıklığı azaltmak ve bu kabarık nüfusa rekreasyon imkanı sağlamak için, bir çok Amerikan şehri ve çevresinde geniş kapsamlı park yolları, nehir ve dere kuşakları, bulvar linkleri, rezerve alanlar planlanmıştır (2).

20. y.y.'da I. Dünya savaşının gözler önüne serdiği depresyon, ulusların kaynaklarına, kent yeşil yollarına, park yollarına olan ilgisini yok etmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra estetik otoyol kavramı da yerini hızlı bir şekilde daha işlevsel ekspres yol ve serbest yollara bırakmıştır.

Ancak 1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde açık alanların kaybı ülke ölçeğinde belirgin hale gelmeye başlayınca korumaya yönelik planlama çalışmaları ile yeşil yol kavramı önem kazanmıştır. Geleneksel, çizgisel olmayan parklara oranla daha az alana gereksinim duyulması, çeşitli rekreasyon aktivitelerine olanak tanınması, çevre korumaya yönelik gönüllü kuruluşlar tarafından destek görmüştür. 1987 yılında Amerika Açık Hava Komisyonu yeşil yolların ulusal sistem olarak yaygınlaştırılmasını önermiştir. Ayrıca, yüzde sekseninin kentlerde yaşadığı Amerikalıların doğaya kolayca ulaşabilecekleri, yeşilin parmakları, doğal, kültürel ve yapılaşmış çevrenin bağlantı yolları olarak tanımlanan yeşil yolların, 1989'da ülke ölçeğinde 250 den fazla, çeşitli özellikteki örnekleri görülmüştür (1).

Bu makalenin amacı; ülkemiz için yabancı olmasına karşın Amerika ve Avrupa'daki bazı ülkelerde uygulamaları olan yeşil yolları tanıtarak, amaçlarını ve faydalarını açıklamak ve ekolojik planlama açısından gerekliliğini vurgulamaktır.

2. YEŞİL YOL (GREENWAY) NEDİR?

Yeşil yol, insanlara hem rekreasyon hem de korumayı bir arada sunan sürdürülebilir bir yeşil alan kullanım modelidir. Bu alanlar sadece yeşil yol olarak adlandırılan alanlar değildirler. Farklı işlevlerine göre; örneğin kent merkezleri ve çevreleri için planlamacılar, İngilizler'in yeşil kuşak terimini kullanmaktadırlar. Batıda, greenway, bazen de parkway olarak kullanılmaktadır. Gerçekte yeşil yolun yeşili yeşil kuşaktan yolu da park yoldan gelmektedir (3). Yeşil yollar sadece kent merkezlerini ve çevrelerini değil, kentler

dışındaki korunan alanları, tarihi alanları ve kentleri birbirine bağlayan doğal alanları da kapsadığından yeşil kuşaktan ve park yoldan daha geniş bir anlam içermektedir.

Yeşil yol koruma, rekreasyon ve motorsuz taşımacılık için oluşturulan bir korunan açık alan koridorudur. Yeşil yollar genellikle doğal coğrafik güzellikleri (sırt çizgilerini, vadileri ve nehirleri) takip ederler. Aynı zamanda uzun kanallarda, uygun koridorlarda veya terkedilmiş tren yollarında da gerçekleştirilebilirler. Bu alanlar genelde bir patika veya bisiklet yolunu içerirken, bazıları sadece manzara veya doğal çevreyi korumak için de tasarlanabilmektedir (4).

Bir başka tanıma göre yeşil yol; akarsu boyları, sırtlar ya da vadiler gibi doğal koridorları, demiryolu güzergahı boyunca rekreasyon amaçlı kullanıma dönüştürülmüş kanal, manzara yolları ya da parkları, doğal rezerv alanları, kültürel özellikleri ve tarihi yerleşimleri birbirine bağlayan çizgisel koridorlardır (3). Bu tanıma bakıldığında yeşil yolların çok farklı kullanımları içinde barındırdığı görülmektedir.

İnsanlar çoğunlukla fiziksel ve görsel olarak yeşil yollara erişebilme imkanı sahiptirler. Ancak bazı durumlarda bu mümkün olmayabilir. Örneğin, yaban hayatı göç alanları vb. koridorlarda koruma ön planda ele alınabilir. Bu alanlar halka açık olmayan, gelişime kapalı alanlardır (5). Örneğin, New Jersey’de bir yerel çevre komisyonu, nehir koridorlarını ve sulak alanlarını korumaya yönelik, yaban hayatı için habitat, göç koridoru ve şehir merkezi için bir tampon zon olarak, rekreatif amacı olmayan bir yeşil kuşak yaratmıştır (6). Yeşil yollar yaban hayatına yaşama ortamı sağlama vazifesinin yanında, nehirleri korumak için onarıcı tampon görevi de üstlenirler. Buradaki çevresel yararları içinde, hızlı akışın azaltılması, taşkınların azaltılması, su niteliğinin korunması ve biyolojik çeşitliliğin korunması sayılabilir (4). Bunların yanında yeşil yolların, tarihi ve kültürel değerleri koruma, önemli coğrafik özelliklerin korunması, çevresel eğitim ve su rekreasyonu olarak sıralayabileceğimiz kuruluş amaçları da mevcuttur. Bir yeşil yol planlamasında hedef, alanın mevcut imkanları ve faydaları doğrultusunda bir takım amaçlar belirleyerek fonksiyonlarını listelemek, tartışmak ve bu amaçlar doğrultusunda planlamaya yön vermektir (6).

3. YEŞİL YOLLARIN YARARLARI

Kendisini oluşturan topluluğa ekolojik, ekonomik ve kaliteli yaşam gibi bir çok fayda sağlayan yeşil yollar; sadece önemli çevre koruma alanları, bitki ve hayvan topluluklarından ibaret değildir, aynı zamanda insanlarla doğal dünya arasında bağlantı sağlayan ve insanlara açık hava rekreasyonu yapma imkanı tanıyan alanlardır. Bu açıdan bakıldığında yeşil yolların faydaları aşağıdaki gibi özetlenebilir (4):

- **Rekreasyon:** Açık hava rekreasyonunun gelişen popülaritesi sayesinde yeşil yollar gibi nitelikli rekreatif faaliyetlere imkan veren alanların sayısının artırılması gerekmektedir. Yeşil yollar bağlantı sağlama fonksiyonları sayesinde sadece bir alana ait rekreasyonel faaliyetlere değil, ulaşımı sağladığı diğer bir çok alana ait rekreasyonel kaynakların da değerlendirilmesine imkan verir.

- **Ulaşım:** Yeşil yollar, şehirler ve köyler arasında alternatif ulaşım imkanı sağlarken, kent içinde de okullar, parklar, alışveriş merkezleri, kültürel etkinlik alanları arasında kısa mesafeli yürüyüşlere olanak tanıyan alanlardır.

- **Sağlık:** İnsanlara yürüyüş, koşma, bisiklet sürme vb etkinliklerde bulunma imkanı sağladığı için stres azaltmada, kilo kaybetmede, aynı zamanda dolaylı olarak kalp, şeker, kanser gibi hastalık risklerini azaltmada etkili olduğu yadsınamaz.

- **Ekonomik:** Yeşil yollar turistlerin ilgisini çeken alanlardır. Yolu kullananlar, otel, restoran, bisiklet dükkanları, benzin istasyonları vb. yerlerde para harcamaktadırlar. Örnek olarak, Florida’daki Tallahassee-St. Marks Trail her yıl yaklaşık olarak 170.000

insan tarafından ziyaret edilmekte ve bunların her birinin günlük harcaması 11 dolardan fazla olmaktadır.

- **Eğitim:** Yeşil yollar sayesinde doğal, tarihi ve kültürel kaynaklarla ilgili olarak, genç ve yaşlı her yaşta ziyaretçi bilgi sahibi olabilir. Bu alanlar, hayatta kalmış doğal sistemler konusunda bilgi veren açık hava derslikleridir.

- **Çevre Koruma:** Doğal çevrenin korunması ve değerinin artırılması açısından yeşil yollar önemli ekolojik araçlardır. Dere ve nehir kenarlarında tampon vazifesi görerek su kalitesini sağlar, aynı zamanda çeşitli bitki ve hayvan türleri için yaşama ortamı oluştururlar. Bu tampon zon doğal filtre vazifesi görerek, kentsel alanlardan, yıpranmış alanlardan ve tarımsal arazilerden gelen kirlilik akışını tutar.

- **Taşkın / Su Basar Alan Yönetimi:** 1990'da su baskınları, ülkelere diğer doğal felaketlerden daha çok olumsuz etkide bulunmuştur. Amerika her yıl su basmalarından dolayı milyonlarca dolar kaybetmektedir. Bunun önemli sebeplerinden biri taşkına eğilimli alanların ağır bir biçimde gelişime açılmasıdır. Bugün toplumlar, taşkın etkisini azaltıcı olarak yeşil yol sayesinde bu alanlarda korumayı sağlama yoluna gitmektedirler.

- **Kaliteli Yaşam:** Toplumlar daima yaşam kalitesini artırma yollarını ararlar ki, bu sadece güçlü bir ekonomi ve düşük vergiler anlamına gelmez. Aynı zamanda temiz bir çevre, iyi eğitim sistemi, açık hava kaynaklarına erişebilirlik, dostluğun varolduğu komşulara sahip olmak anlamını da içerir. Yeşil yollar, kentlerin, kasabaların kaliteli yaşama kavuşmasında en ucuz yol olarak fayda sağlamaktadırlar. Yerel ekonomiyi daha iyiye götürmek suretiyle, kaliteli yaşama sahip olma isteği bireysel ve kurumsal olarak yerleştirme ve yatırım yapma eylemlerini teşvik etmektedir (4).

4. YEŞİL YOL TIPLERİ VE PLANLAMASI

Bir çok farklı fonksiyonu bulunan yeşil yolları beş kategoride incelemek olasıdır (3):

- Kent Nehir Kıyıları: Genellikle, bir bölümü yeniden geliştirme programı içinde uzun süredir ihmal edilmiş kentsel su kıyılarını kapsar.
- Rekreasyon Amaçlı Yeşil Yollar: Doğal koridorlar üzerinde uzun mesafeli farklı özellikteki patikalar ve yürüme izleridir.
- Ekolojik Açısından Önemli Doğal Koridorlar: Yaban hayatı göçlerine, türlerin yer değiştirmesine, doğa çalışmalarına, uzun yürüyüşlere imkan sağlayan, nehir, dere ve sırtlar boyunca yer alan doğal koridorlardır.
- Manzara ve Tarihi Yollar: Genellikle önemli, ilgi çekici, tarihi obje ve görünümünün izlenmesine olanak tanıyan yaya yolu güzergahları ya da araçtan inilerek izlemeye olanak tanıyan yollar veya anayollardır.
- Geniş Kapsamlı Yeşil Yol Sistemleri ve Ağları: Genel olarak vadi ve sırtlar gibi doğal arazi formlarını izlemelerinin yanısıra, kent ya da bölgesel ölçekte farklı kullanımdaki açık alan ve yeşil yol sistemleriyle ilişki kurularak seçenekler sunan yeşil yol sistemleridir.

Little (3)'ün bildirdiği bu beş kategoriye paralel olarak gerçekleştirilen diğer yeşil yol tipleri aşağıdaki gibidir:

- Rekreasyonel Yeşil Yollar
- Doğal Manzaralı, Tarihi ve Kültürel Yeşil Yollar
- Ekolojik Yeşil Yollar
- Su Kenarı Yeşil Yolları
- Kent Tampon Yeşil Yolları
- Yeşil Yol Ağları

Bu sınıflama, yeşil yolların baskın olan amaçlarına göre yapılmıştır. Ancak her yeşil yol tipinin tek amaca hizmet etmesi beklenemez. Örneğin, rekreasyonel ve ekolojik yeşil yol bir su yolunu izliyorsa aynı zamanda su kenarı yeşil yoludur. Bir başka deyişle bir su kenarı yeşil yolu ekolojik yeşil yola benzer şekilde habitat koruyabilir. Yeşil yol alansal veya birbiriyle uyuşabilen belirli fonksiyonel kullanımlardan oluşan çok fonksiyonlu bir sistemdir. Örneğin, rekreasyon ve doğa koruma, doğa koruma ve ekonomik gelişim bir aradadır (7).

Bu açıdan Şekil 1 yeşil yollara örnek olarak gösterilebilir (8). Bu şekildeki kanal boyunca oluşturulmuş olan yeşil yol sistemi, Little (3)'ün "Geniş kapsamlı yeşil yol sistemleri ve ağları" olarak adlandırdığı gruba girmektedir. Diğer sınıflama içerisinde ise, "Su Kenarı Yeşil Yolları" grubuna dahil edilebilecek bir tür yeşil yoldur.

Bir yeşil yol planı genelde üç büyük adımdan oluşur. Bunlar (6):

- Envanter ve Analiz
- Kavramsal Planın Hazırlanması (Taslak Gelişim Planı)
- Sonuç Master Planının Hazırlanması

Envanter ve analiz; koridorun doğal ve kültürel kaynaklarının değerlendirilmesidir. Kavramsal Plan; amaçların ve hedeflerin belirlenmesini içerir, ayrıca bu adımda master plan safhasında ayrıntıya inilecek olan, öneri hareket programları yer alır. Sonuç master plan ise; profesyonel olarak hazırlanmış dökümanlar içerir. Bu dökümanlarda, gelişim süreçlerinin yer aldığı, varolan özel parsellere ait standartlar, patikalar gibi özel bir takım faaliyetler ve detaylandırılmış fiyat tahminleri gibi konular ele alınmaktadır. (6)

Başarılı bir yeşil yol planı özel bir takım hareket planları içermek zorundadır. Her ne şekilde olursa olsun, iyi bir planlama; planlamacının, toplumun, diğer insanların anlayabileceği konu başlıkları, öneriler ve stratejiler içermelidir. Halk tarafından anlaşılabilir açıklıkta bir planlama yeşil yolların halk tarafından kabul görmesine yaygınlaşmasına ve daha da gelişmesine destek olacaktır.

Şekil 1. Bir yeşil yol sistemine örnek (8)

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde, kentlerimizde açık alanlar üzerindeki baskılar giderek arttıkça ve bu baskıların etkileri görüldükçe ekolojik planlamaya ilişkin yöntemler ve yasal önlem arayışlarının da yoğunlaştırılması gerekir. Yerleşim sistemi, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayacak biçimde gelişim göstermelidir. Bu da doğal kaynakların tahrip edilmemesi ve ekolojik dengelerin korunması ile mümkündür (1).

Yeşil yollar diğer korunan alanlarla da bağlantısı olacak bir korunan alan oluşturmayı gerektirir. Bir yeşil yolun kurulması bir çok yeni araç ve tekniği gerektirmez, mevcut parçaların farklı kombinasyonlarını aramayı gerektirir. Projelendirilecek alan için yeni bir yol güzergahı belirlenmesine gerek yoktur. Acil olarak yapılması gereken; korunmaya değer alanlar arasında bağlantı olanakları üzerinde düşündürmektir. Örneğin; iki kent parkını birbirine bağlayacak bir bisiklet yolu veya korunacak özellikleri ve nitelikli manzara özellikleri olan bir koridor dizisi gibi. Yolun geçtiği komşu topluluklarda ortak kararlar alınarak, bağlantıyı sağlayan güzergahlarda ortak planlama önerileri ve olanakları belirlenmelidir (5).

Yeşil yol planlamasının amacı, metropolitan ölçekte giderek parçalanan, yitirilen ya da izole edilen doğal alanların korunarak sürekliliğini sağlamak, doğal, kültürel ve yapılaşmış çevrenin bağlantı yolları olarak halkın rahatlıkla ulaşabilmesine olanak tanımak ve çeşitli rekreasyon aktiviteleri için uygun mekanlar oluşturmaktır.

Yapılacak planlamalarda yerel halkın katılımı ve bilgilendirilmesi ile kamu desteği sağlanmalıdır. Özellikle verilerin değerlendirilmesinde Coğrafi Bilgi Sistemi ve teknolojinin getirdiği yeniliklerden yararlanılarak, günümüzdeki başarılı örnekleri irdelemek, geliştirerek uygulamak gerekir. Planlamada başarı, doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin korunmasını destekleyen, alana ait kaynak değerlerinin sürdürülebilir kullanımına olanak tanıyan, ekolojik sistemler arasındaki bağlayıcılık ilkesini vurgulayan organizasyonu oluşturmakla mümkündür.

Çevre ile ilgili bir takım planlama kararları alınırken, geçmişte ve günümüzde pek çok kentte geliştirilmiş başarılı modelleri incelemek, uygulamak ve yenilerini geliştirmek zorunludur. Bu uygulamalar, ancak kenti şekillendiren kamu görevlileri, politikacılar, üniversite, özel kuruluşlar, planlama-tasarım uzmanları ve kentlinin koordineli çabaları sonucu gerçekleştirilecektir.

Ülkemiz için de böyle bir planlamanın kabul görmesi ve uygulanması, doğal alanlarımız üzerindeki baskının önlenmesi açısından doğru bir yaklaşım olacaktır. Sadece kentsel alanlarımız için değil, kentsel alanlar dışındaki kırsal alanlar, korunan alanlar ve kentleri birbirine bağlayan doğal alanlar üzerinde de gerçekleştirebilecek olan yeşil yol sistemleri doğal, kültürel ve tarihi değerlerimizin korunması yanında bu değerlerin rekreasyon ve turizm açısından da değerlendirilmesine olanak tanıyacaktır. Ülkemiz için gerek kentsel alanlarda gerekse kırsal alanlarda ve kenti kıra bağlama anlamında yeşil yol modelleri oluşturmak mümkündür. Bu açıdan değerlendirildiğinde Ankara-İstanbul, Ankara-Antalya v.b. devlet karayolu ana yol güzergahları taşıdıkları araç ve yolcu potansiyeli nedeniyle öncelikle akla gelen bölgeler olmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Arslan, M, Yeşil Yol Planlaması: Ankara Örneği, Çevre Planlaması ve Tasarımına Bütüncül Yaklaşımlar Sempozyumu, 26-28 Kasım 1996, Ankara.
2. <http://www.planning.state.ri.us/GreenCouncil/about.htm> , 26.12.2001.

3. Little, C., Greenways for America, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1995.
4. <http://www.greenways.com/pages/faqs.html>, 04.10.2000.
5. Hocker, J., Greenways and Land Trust: A Natural Partnership, Land Trusts'Exchange, Washington, Summer, 1987.
6. Flink, C.A and Searns, R.M., Greenways A Guide to Planning, Design, and Development.The Conservation Fund, 1993.
7. Viles, R.L., Rosier, D.J., How to use roads in the creation of greenways: case studies in three New Zealand landscapes, Landscape and Urban Planning 55(2001) 15-27
8. <http://www.indygreenways.org>, 03.07.2002.